איזהו מקומן פרק חמישי זבחים נג.

מסורת הש"ס

ל) יומא נח:, כ) כריתות קרושין כא: הוריות יב. חולין צא. קלד:, ג) לעיל ד:, ד) מדות פ"ג מ"ח [מנחות לח:: כריתות ח:: ירושי' מע"ש פ"ה ה"א, ה) יומא נט. תי"כ ויקרא תובה פ"ט ה"כ, ו) תוספ' יומא פ"ג ה"ג, ז) [לקמן נח. סב.], ח) כמדבר יח י, ט) פסחים ג. חולין סב. תמורה יד.

גליון הש"ס

גמ' אף יי"ל. עין לקמן דף פא ע"א תוי"ט אמר:

שינויי נוסחאות

א) מיתה לפה כנה כ"מ כמדבר דף [קיח ע"ב] ולפי הסוד אבר מפרש שם דקדקי המקובלים דגרסינן בא לו לקרן הלמ"ד בפתח, אבל הם סמוך למלת דרומית (מלא"ש): ב) ל"ל דרומי (ש"מ ופרי"ד). ועי' תי"ט ד"ה דלימים: ג) כנגד קרן נמי קרן הוא (ש"מ): ד) מ"ש ופוסק. ס"מ ותומר בגודלו מבאן ובאצבעו מבאן ומחטא. והרמב"ם ז"ל גרס כן בפ"ה מהל' מעה"ק ה"ז אלא שהוא כתב שם ופוסק באצבעו הגדולה מבאן ובגודל מבאן ובר. ולי"מ (ש"מ). ועי' בכ"מ שם ועי' רש"ש ותק"ס: ה) ומהראיל ולמעלה הקרנות ארבע ארבע אמות הוא (כ"ר א"ש ו"ש): בכ"מ ומהראיל. בכ"מ וכי' כי מהראיל. ובסוסן ומהאראיל: ו) מקום קרנות ד'. ומקום קרנות כו' כל"ל (ש"מ): ז) ל"ל חנא (ש"מ). בכ"ל הגנא: ח) בפרי"ד אל יסוד מזבח העולה. ל"מ אל יסוד המזבח (כ"מ וגר"ר), וכ"כ רש"י, והוא נ"ל ד. לה: ט) מיכות דילמד סתום מן המפורש. ליתא בכל כתבי' ובוומא נט ע"ש. ובדק"ס כתב שפיהם הוא ומיכה כפיים: י) ל"ל מיציאתו (שמ"ר ובלינון): יא) ל"ל ההיכל אינו נותן אלא בסמוך לו ואיזה זה זה יסוד מערבי אף ירידתו מן הכבש אינו נותן אלא בסמוך לו ואיזה זה זה יסוד דרומי (כ"ר א"ש, פרי"ד): יב) ל"ל אשר (ש"מ): יג) בכ"ל כוליה פתחא (בצפון) [ל"ל בדרום] קאי תנא דבי כו'. ובסלר ליתא. [נדפ"ו ל"א בדרום קאי וב"מ מתק תיבות אלון]: יד) ל"ל התחתונים (כתה"י ודר"): טו) ולמטה עומד על הרצפה אצל זוית המזבח ווורק בו' (ש"מ): טז) ל"ל ופונה (ש"מ): יז) בבית עולמים ובחטאת כתיב במקום קדוש תאכל בחצר אהל מועד כל"ל וכ"כ ר' ומ"ב מה"ר לזבחי (ש"מ). מיכות בבית שלמה או נוסף ע"מ נה"ו. והגלי"ב כתב"ם נוהם בבית שילה. ועי' ל"ק ויקים: יח) אותה האכלנה לאפוקי (כתה"י ש"מ): יט) למדנו לתורה (ש"מ): כ) ל"ל משום דקרן (ש"מ): כא) ל"ל מיכת לאו ליתא (גליון) [ולא נמצא נוסח זה של הגליון בכל כתבי' ודפרי' שבידינו. ולי"ל]: כב) ל"ל בלא שאר אצבעות כלומר מוכנה להשיש ולטבל והייני שאבל כו' (ש"מ וב"ש): כג) מדברי רש"י נראה דלא היה בגירסתו מיכות מלמעלה, מלמטה שלמעלה בגגת (ש"מ ובש"ש) [ובכ"מ הוסיף כאן מיכה למעלה. ובכתה"י ליתא]: כד) להכי לא תנא (ש"מ ובתה"י). והגלי"ב ז"ל מיקן אפ"ה תנא לה בתורה: כה) ורשות (כתה"י. ד"ו וצ"ש). בכ"מ כלומר ורשות וכו'. אבל נמצאי מגיה רשות כלפניו:

עלה בכבש ופנה לסובב. מפני שדמה ניתן למעלה על הקרנות ונמצא צריך לעמוד על גבי סובב אבל בכל שאר הדמים שהן התחתונים [1] מן המוט ולמטה [2] ונכקן זרק המזבח עומד על הרצפה חוזק מן הכלי למזבח וכל מקום שיגיע למזבח כשר: **וכא לו לקרן דרומית מזרחית.** שבה הוא פוגע ראשון בדקיימת לן לקמן (דף סב:) כל פינות שאתה פוגע יהו דרך ימין והכבש בדרום וכשעולה בו ופניו למזבח הוי ימינו למזבח וכא [3] לימינו למזרח וכא לאותו קרן והולך ומקיף כסובב דרך ימין ופניו למזבח מן הדרום למזרח וממזרח לצפון ומצפון למערב דהייגו דרך ימין: **על יסוד דרומית.** בגמרא ליף לה: **לפנים מן הקלעים.** לפי שבמשכן היו קלעים היקף לאהל מועד ובמקום הקלעים היתה חומת העזרה בבית [4] שלמה לא בית עולמים ובחטאת כתיבא באהל מועד במקום קדוש תאכל (ויקרא ו): **לזכרי כהונה.** דכתיב הכהן המחטא אותה [5] (שם) לאפוקי נשים שאינן ראויות לחיטוי ובוריקת קרא גבי חטאת ואשם ומנחה כתיב [6] כל זכר יאכל אותו: **ככל מאכל.** משום דקמני בפסח ואינו נאכל אלא לבני לקמן (דף טו:) תני כולהו וכל מאכל: **ליום ולילה.** כדילפינן בפ' שניה (לעיל דף ט.), ובשר זבח תודת שלמיו למדנו [7] שנאכלת ליום אחד בחטאת ואשם מנין תלמוד לומר זבח [8] ובקדשים ליום הולך אחר היום דכתיב לא ינים ממנו עד בקר (ויקרא ז): **עד חצות.** סייג עשו חכמים לתורה להרחיק אדם מעבירת כרת כדתנן בברכות בפרק קמא (דף ב.) כל הנאכלין ליום אחד מצותן כו': **גמ'** היכי עביד. מתנת אלעזר בקרן: **אמה אילך.** כשהוא עומד אצל זוית המזבח נותן בתוך אמה של מקצוע לאחיה רוח שילה או לדרום או למזרח בקרן דרומית מזרחית וכן בכל קרן: **מחטא ויורד.** לשון הכתוב הכהן המחטא אותה (ויקרא ו): **אליבא דרבי אלעזר.** לקמן מייתי פלוגתייהו: **היא עצמה.** כלומר כל עצמה ועיקר מצותה אינו אלא שם: **דכ"ע לא פליגי.** דלא בעינן חודה [9] דקרן כתיב ואמה על אמה כרוס אמה הנתון בראש המזבח בכל זוית וזוית בכל מקום שבה קרוי קרן: **כי פליגי אליבא דרבי.** דמכשר לה ממוט הסיקרא ולמעלה ואע"ג דלא בקרן: **מר סבר.** כי היכי דקרן הויא אמה על אמה אף כל שתחתיו כנגדו הוי קרן: **ומר סבר.** כיון דקרא לאו [10] אקרנות ממש קפיד בשאר המזבח לא שייך לשון קרן אלא בחודה של זוית: **המיומנת שבימין.** אצבע הרגילה למלאכה ולא [11] שאר אצבעות מוכנות להושיט ולטבל: **חומר.** לשון נמרנו בני מעיה (מולין דף ט.) דנוריי"ר בלע"ז: **ומחטא.** זריקת חטאת קרוי חיטוי כמו הכהן המחטא אותה: **כנגד חודה.** רבי היא דמכשר למטה מן הקרן לבני [12] תנא לה בחודה: **בד"א.** דדמיה העליונים כשירין למעלה מן החוט מיד: **כעולת העוף.** שנעשית למעלה כדתמרינן בפרק קדשי קדשים (לקמן דף סד:): **אכל חטאת בחמה.** דכתיב בה קרן בהדיא אינה נעשית כו': **והכראל.** מזבח: **ארבע אמות הוא דזוקי.** בתמיה. וכי אין גובהו אלא ארבע אמות: **מקום קרנות ארבע.** כלומר הקרנות תופסין ארבע אמות במזבח דכל קרן אמה על אמה: **ומקום קרנות ארבע הויא.** בתמיה. והרי אין הקרנות אוכלין במזבח אלא שתי אמות מן המזרח למערב ושתים מן הדרום לצפון הייגו שתים על שתים: **אלא.** על כרחך ה"ק קרא רשות קרנות ארבע כלומר שם רשות [13] הקרנות תופסת למטה מהן ארבע אמות בהייגו עד החוט דכוליה הוי קרן [14]: **הרשם.** כעין [15] ליור מצורת בקליעה ושל נחשת הוא בתחתיו [16] של מזבח עשוי כעפה וגבוה עד אלין של מזבח: **הסורס נתנה מחילה.** מדקפיד אחלי מזבח: **אל יסוד המזבח.** האמור בחטאת המיצוה: **אי אינו אלא יסוד מערבי.** כלומר בפנימיות לעיל אשר פתח אהל מועד וילמד פתוח מן המפורש: **ילמד ירידתו מן הכבש.** בחילונות ושירי הדם בידו מיצאתו מן ההיכל [ושיריים הפנימיים בידו מה יצאתו מן ההיכל] ביסוד מערבי שהוא סמוך לו: **אף ירידתו מן הכבש.** נשפכין ליסוד דרומי שהוא סמוך לו: **זה וזה.** חילונים והפנימיים: **סתום.** החילונים: **מפורש.** פנימיים שכתוב בהן יסוד מערבי דכתיב אשר פתח אהל מועד: **קסבר כוליה מזבח נגמרו.** פתח ההיכל קאי ואין [17] המזבח לפני הפתח כלום אלא אמה של יסוד דרומי אי נמי בלפון העזרה קאי [18] והוו תמש אמותיו כנגד הפתח ואמה אחת מהן יסוד דרומי אישתכח דכי נפיק מן הפתח רואה יסוד דרומי מכוון לפניו בחמש אמותיו דאמר הפתח לא. ואית דגרס כוליה פתח בדרוס [19] מזבח קאי והיא היא [20] כל פתח ההיכל לדרומו של מזבח הוא:

עין משפט נר מצוה

כב א מ' מ"י פרק ה' מהלכות מעה"ק הלכה י:
ל ג מ"י שם פ"ז הלכה ח:
ד מ"י שם פרק י' הלכה י:
ה מ"י שם הלכה ח:
לא ו ז מ"י שם פ"ה הלכה ז:
לב ח מ"י פ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה ט:

תורה אור השלם

1. וְהִקְרִאל אַרְבַּע אַמּוֹת וּמִקְּרָאֵל (וּמִקְּרָאֵל) וּלְמַעְלָה הַקְּרָנוֹת אַרְבָּע:
יחזקאל מג, טו
2. וְנָתַתָּה אֹתָהּ תַּחַת כִּרְכֹּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְּמַטָּה וְהִיְתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצִי הַמִּזְבֵּחַ:
שמות כז, ה
3. וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה:
ויקרא ד, כה
וכתיב ביה (לעיל ט:)
וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת כָּל דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ:
ויקרא ד, לד

מוסף רש"י

מחטא ויורד. מחטא לשון הזיה היא, כדאמרינן בנמנחות טשא שולה ומחטאת (ויקרא ז:) **במה דברים אמורים.** דעליונים לא קבע לה מקום אלא שיהו מן המוט ולמעלה: על גופה של קרן. הלכן של אמה על אמה שבראש המזבח, שכל למטה מן הקרנות פסולה ואע"פ שיש למעלה מן אמוט ארבע אמות (לעיל ט:) **הוצרר באמצע.** למזבח **סביב** (מנחות צז:). כאמצע נוטה (בכורות יז:) **התורה נתנה מחדשה.** ולחטו מגיע למטה על חלי פחות מאמה והוא פיתון להכניל בין דמים העליונים לדמים התחתונים. **מעתה** בהמה למעלה מן המוט ומחטא הגוף למטה, ושלה הגוף למעלה ושלה בהמה למטה (מנחות צז:). אי: ומחטא בהמה למעלה דכתיב ביה קרנות ובן שלה הגוף, ואלו זמחים אלא פירש בהן נעשין למטה דכתיב בהו מזבח ולא כתיב בהו קרנות, ושלהם מאמה ליכא למימר דהוי מקומן שהרי קודש נתנה מתיקה (לעיל י:) **כוליה פתח בדרום** קאי. פתח ההיכל כדרומו של מזבח קאי, שלכן יסוד לפי פתח פתח אהל מועד הייגו דרומי (יומא נב.):

לעזי רש"י

אמנגר"ר אמנרייר"א. מכונה, מרובשת.
דנורי"ר רשרייר"א. לבורק.

שיטה מקובצת

כוליה מזבח בצפון קאי. פ"ה ואית דגרסי סי. וקשה לפי א לקמן בפ' קדשי קדשים (שם.) מוכח דלמאן דאמר כוליה מזבח בצפון אינו אלא מה שלמטה מן הקרן קאי והוא תמש אמות דכנגד הפתח סי. לכך נראה לגרסן אחר שבקונטרס דכוליה מזבח בצפון אינו אלא מה שלמטה מן הקרן קאי ולפון דאמר מתחיל מלמטה הפתח שהוא רחב עשר אמות, נמצא כי אמות דרומית כנגד הפתח אחת מהן יסוד דרומית, ואי"כ כשיולה מן הפתח ויחזר יסוד דרומי לפנים מכוון כנגד הפתח אמות דרומית, ואותן קדי וכי לשון הוא יולה בלמטה הפתח. ואותן קשה מגלן דאותה אמה היא יסוד לפי שהיא כנגד הפתח, ואולי דגרס דאמר אמות דרומית כנגד הפתח אמה אחת מהן יסוד דרומי לפנים מכוון בלמטה הפתח לא. ואית דגרס כוליה פתח בדרום לא: מזבח קאי והיא היא כל פתח ההיכל לדרומו של מזבח הוא:

מנה

ישר, ולפי משום שכל יסוד מערבי לא היה כנגד הפתח מה בכך הלא כי נמי מזבח ממולא היה מגלן דיסוד מערבי כנגד הפתח הלא מוכיח ל"ב אמות ומיהו מלא פתח אשר אמות נמצא דבשר אמות הוי כנגד הפתח ושל בשר ר"ת אמות מגלן ר"ת אמות דהוו ומ"מ מקרי (סלא) (סליה) יסוד כנגד הפתח משום דמקבלין מטלו. ותמר מורי דלמ"ד בלפון קאי אינה לאקמי פתח אהל מועד כתיב דרומי שכל יסוד שלו כנגד הפתח אמות דרומי מלא פתח אהל מועד. לכן נראה דיסוד דרומי יותר מקרי אחר פתח אהל מועד מיסוד מערבי לפי שכלו כנגד הפתח. אבל יסוד מערבי אינו כנגד הפתח כי אם ה' אמות. וכ"ש ל"ב כי נמי מזבח ממולא מגלן דיסוד מערבי כולו מקרי יסוד שכנגד הפתח והרי אינו יסוד של מערבי אינו ל"ב אמות ואבל פתח ההיכל הוי עשר אמות נמצא יסוד המזבח מערבי בידוף לכל גד של אבל הפתח ל"ב אמות. אבל ודאי לתרוצי מקבלו כולו לפי שלא היה רוח אחר כל מזבח אמה אחר מקבלו כנגד הפתח אבל כי קלי